

EDUCAȚIA PENTRU CETĂȚENIE ÎN ȘCOLILE DIN ROMÂNIA.

UNELE ASPECTE ALE CURRICULUMULUI FORMAL, NONFORMAL ȘI INFORMAL

Mariana ȚIBULAC

Catedra Istoria Românilor și Antropologie

Education for responsible citizenship is crucial for the development of pluralist democracies in Romania. The Council of Europe is undertaking special programs to help countries in democratic transition to develop new curricula and teaching resources in these key subjects. This article shows that secondary schools should prepare young people for study, training, work, mobility, leisure and everyday living in a democratic and multicultural Europe.

Consiliul Europei sublinia, cu un deceniu în urmă, că învățământul are acum, mai mult ca niciodată, un rol crucial în formarea indivizilor independenți și responsabili. Sistemele educative trebuie să ofere tinerilor ocazia de a dobândi cunoștințe, atitudini și competențe esențiale în următoarele domenii-cheie strâns legate unele de altele: pregătirea pentru viață într-o societate democratică; pregătirea pentru muncă; pregătirea pentru viața culturală [1].

Școala trebuie să se adapteze pentru a face față acestor evoluții, prin stimularea socializării politice a elevilor, prin pregătirea pentru învățarea permanentă și prin asigurarea exercitării directe a drepturilor omului și democrației participative în școli. Socializarea politică nu este scopul primordial al școlilor, dar este o modalitate de formare a capacităților care pun bazele culturii politice viitoare [2]. În literatura de specialitate sunt identificate trei tipuri de acțiuni utilizate în sistemul de învățământ românesc [3]:

- socializarea politică directă intenționată (discipline școlare: istoria, științele economice, studiile politice și educația civică);
- socializarea politică indirectă intenționată (cunoștințe, deprinderi și mentalități care nu sunt politice în sine, dar care exercită influență asupra însușirii ulterioare a cunoștințelor politice specifice);
- socializarea politică indirectă neintenționată (condiții de învățare informală).

Aceste mecanisme acționează prin intermediul curriculumului formal, nonformal și informal, dar și prin intermediul așa-numitului „curriculum ascuns”.

Un concept nou, dar foarte interesant, este cel al cetățeniei școlare. Comisia ONU pentru Guvernare Globală (1995) a propus o grilă comună de drepturi și responsabilități care ar putea constitui baza cetățeniei școlare [4]. Transpunerea acestora în practicile educaționale curente ar conduce la un model al școlii ca atare. Dintre drepturile și responsabilitățile menționate de Comisia ONU [5], putem enumera:

Drepturi:

- securitatea vieții;
- tratament echitabil;
- definirea și păstrarea diferențelor dintre elevi prin mijloace pașnice - dezvoltarea încrederii în propria identitate și a capacității de a dezvolta noi identități;
- participarea la decizie, la toate nivelurile - aceasta înseamnă recunoașterea formală a participării elevului, structuri deschise, acces la luarea deciziilor și la consiliile școlare;
- acces egal la informație și la bunurile globale.

Responsabilități:

- să contribuie la bunurile comune - proprietate și participare activă;
- să ia în considerare consecințele acțiunilor sale asupra siguranței și bunăstării altora;
- să păstreze patrimoniul cultural și intelectual;
- să fie participanți activi la procesul de conducere.

Democrația participativă în sistemul de învățământ presupune implicarea elevilor în luarea deciziilor și în conducerea școlii, prin participare directă (discuții de grup în consiliile elevilor, adunări generale sau parlamente ale elevilor) sau indirect, prin delegații sau reprezentanți aleși.

În continuare vom reda unele aspecte ale tipurilor de curriculum practicate în instituțiile de învățământ din România la disciplinele ce țin de educația civică.

Curriculumul formal pentru educație civică propune atât în România, cât și în alte țări europene, discipline separate/specializate, abordări integrate sau transcureculare. O analiză comparativă a prevederilor curriculare în Europa denotă diversitatea abordărilor și practicilor.

De exemplu, educația civică este studiată ca disciplină separată în Albania, Comunitatea franceză din Belgia, Croația, România, Slovacia, iar în Comunitatea flamandă din Belgia, Finlanda, Ungaria, Irlanda, Olanda, Portugalia, Suedia și Elveția ca programe integrate sau teme transcurriculare. În alte țări, există o îmbinare a celor două variante anterioare: obiecte specifice plus programe integrate și transcurriculare (Austria, Bulgaria, Republica Cehă, Anglia, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Lituania, Spania, Ucraina) [6]. Trebuie menționată și diversitatea terminologică a domeniului: educație civică, instruire civică, cultură civică, educație cetățenească / pentru cetățenie, studii sociale.

Actualmente în România, în învățământul primar, curriculumul formal pentru educație civică se concretizează în disciplina Educație civică, care se studiază în clasele a III-a și a IV-a. Iar în învățământul gimnazial, clasele a VII-a și a VIII-a, oferă în aria curriculară „Om și societate” și disciplina Cultura civică [7].

Pe lângă disciplinele prevăzute în trunchiul comun de programe educaționale, există posibilitatea propunerii unor discipline opționale, în segmentul de curriculum la decizia școlii, care să suplimenteze oferta de educație pentru cetățenie.

Curriculumul nonformal propune activități extracurriculare, în afara clasei sau în afara școlii, organizate de diferite instituții educative, pentru completarea curriculumului formal. Rolul său este foarte important, deoarece oferă „ocazii suplimentare pentru exercitarea responsabilității și pentru o mai bună înțelegere a vieții comunității” [8].

Cele mai des întâlnite tipuri de activități extrașcolare din perspectiva educației pentru cetățenie (în România) sunt:

- activitățile de participare la luarea deciziilor în clasă/școală/comunitate (consilii școlare, consilii ale elevilor, parlamentele copiilor etc.);

- acțiuni civice în comunitate (vizite, excursii, schimburi între școli, acțiuni de sprijin pentru persoanele defavorizate, activități voluntare, campanii de informare etc.);

- acțiuni de petrecere a timpului liber în grup (cluburi, asociații, grupuri de interese și grupuri de presiune).

La fel, în România există o varietate de resurse pentru curriculumul nonformal de educație civică, grație contribuției organizațiilor nonguvernamentale, dar și Ministerului Educației și Cercetării [9].

Curriculumul informal, prin învățare incidentală și prin curriculumul ascuns are, de asemenea, un rol important în educația viitorilor cetățeni, constând în totalitatea situațiilor cotidiene, naturale și spontane care apar în viața copilului fără a fi organizate sau promovate de profesori [10]. Curriculumul ascuns se referă la învățarea nonacademică, implicită, susținută de mediul școlar existențial, spre deosebire de curriculumul evident sau intenționat care este produsul mediului școlar cognitiv [11]. Un rol important revine culturii organizaționale și relațiilor interpersonale în care are loc școlarizarea: relații sociale, modele comportamentale dominante, simboluri, imaginea proprie etc. Influența pedagogică a acestui curriculum este, în cea mai mare parte, neplanificată și neintenționată, spre deosebire de cea exercitată prin curriculumul manifest.

Fiind definită prin Tratatul asupra Uniunii Europene, semnat în 1992 la Maastricht, cetățenia europeană [12] a continuat să reprezinte de atunci o inovație conceptuală majoră atât asupra Tratatului în particular, cât și asupra sistemului educativ românesc în general. Incluzând drepturi, obligații și participare la viața politică, sistemul de educație privind cetățenia, vizează consolidarea imaginii și a identității Uniunii Europene și implicarea totală a cetățeanului român în procesul de integrare europeană.

Referințe:

1. Buletinul Biroului de informare al Consiliului Europei în Moldova. - Chișinău. - 2005. - Nr.1. - P.3.
2. Iosifescu Șerban. Tendințe europene în asigurarea calității educației // Tribuna învățământului. - București. - 2006. - Nr.869. - P.11.
3. Ibidem, p.11.
4. Buletinul Biroului de informare al Consiliului Europei în Moldova. - Chișinău. - 2002. - Nr.3-4. - P.5.
5. Ibidem, p.5.
6. Cucui Ion. Participarea Universității „Valahia” din Târgoviște la proiectele interuniversitare europene // Diversitate și identitate culturală în Europa / coordonator Petre Gheorghe Bârlea. - Târgoviște: Biblioteca, 2004, p.9.
7. <http://cnc.ise.ro>.
8. Bârzea C. Educația pentru cetățenie democratică. Perspectiva învățării permanente. Consiliul Europei, 2000. p.14.
9. Legea Învățământului, art. 66-69, Secțiunea a 3-a, adoptată de Parlamentul României // www.leducat.ro
10. www.edu.ro
11. Bârzea C. Op. cit., p.12-14.
12. Velea Simiona. Generalizări educaționale // Tribuna învățământului. - 2001. - Nr.8. - P.5.

Prezentat la 14.11.2007